

Urszula Doliwa

Renesans radia (The revival of radio)

Media – Kultura – Komunikacja Społeczna 8, 199-202

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Urszula Doliwa

Renesans radia

The revival of radio

Radio i społeczeństwo, red. Grażyna Stachyra, Elżbieta Pawlak-Hejno, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011.

Słowa kluczowe: mass media, radio, społeczeństwo, Internet, Grażyna Stachyra, Elżbieta Pawlak-Hejno

Key words: mass media, radio, society, Internet, Grażyna Stachyra, Elżbieta Pawlak-Hejno

Radio – medium, którego złota era przypadła na okres dwudziestolecia międzywojennego – dawno przestało być medium pierwszoplanowym, które jest w stanie zawładnąć wyobraźnią masowego odbiorcy. Pogłoski o tym, że radio jest medium zanikającym, skazanym na powolne unicestwienie, okazały się jednak daleko przedwcześnie. Co więcej, ostatnimi czasy mamy do czynienia z pewnego rodzaju renesansem radia. Jest on możliwy nie tylko dzięki postępowi technologicznemu – powstaniu radia w Internecie czy cyfryzacji naziemnych programów radiowych, ale także dzięki rozwojowi trzeciego sektora radiowego, sektora społecznego. Nie wielkie stacje zakładane przez lokalne grupy entuzjastów sprawiają, że radio powraca do swych korzeni – medium wyjątkowo bliskiego odbiorców, zdolnego stworzyć pewnego rodzaju wspólnotę ze swymi słuchaczami. Według ostatnich szacunków Community Media Forum Europe, organizacji reprezentującej interesy nadawców społecznych, w Europie działa już około 2500 różnego rodzaju nadawców społecznych.

Swego rodzaju renesans przeżywają również badania nad radiem. Może o tym świadczyć chociażby stworzenie w Europie w 2003 roku czasopisma dedykowanego tylko i wyłącznie radiu „The Radio Journal: International Studies in Broadcast & Audio Media”. Za pewnego rodzaju przełom można uznać również powołanie w 2007 roku, w ramach europejskiego stowarzyszenia badaczy mediów i komunikacji European Communication Research and Education Association (ECREA), sekcji badań nad radiem.

Badania pokazują, że radio, także w Polsce, wciąż zajmuje ważne miejsce w życiu ludzi. W 2009 roku, w ramach badań prowadzonych przez SMG/KRC, 81% Polaków w wieku od 15 do 75 lat zadeklarowało, że korzysta z tego medium codziennie. Nie brakuje również badaczy, którzy uważają radio za medium na tyle wyjątkowe i ważne, że to właśnie jemu poświęcają

swoją uwagę. Trzeba jednak przyznać, że grono osób zajmujących się badaniami nad radiem – zarówno w Polsce, ale również na świecie – jest niewielkie. Każda publikacja poświęcona temu właśnie medium jest więc pewnego rodzaju wydarzeniem.

Choćby z tego powodu warto zwrócić uwagę na książkę *Radio i społeczeństwo*, wydaną pod redakcją Grażyny Stachyry i Elżbiety Pawlak-Hejno. Redaktorkom udało się bowiem zachęcić to wąskie grono osób do nadesłania artykułów dotyczących prowadzonych przez nie badań nad radiem. Zostały w niej opublikowane aż 33 rozdziały. Większość z nich napisali badacze polscy. Warto jednak wspomnieć, że do współpracy zostali również zaproszeni czołowi badacze radia z zagranicy.

Książka została podzielona na cztery części: „Radio a wyzwania współczesności”, „Radio a wspólnota odbiorców”, „Kulturowy aspekt przekazu radiowego” oraz „Językowe i gatunkowe aspekty badań radia”. Każda z tych części zasługuje na osobne, choćby krótkie omówienie.

Część pierwszą niemal w całości opracowali autorzy zagraniczni. Guy Starkey, szef sekcji radiowej ECREA, za jedno z podstawowych wyzwań stojących przed współczesnym radiem uznał cyfryzację i to jej poświęcił opracowanie (będące jednocześnie rozdziałem omawianej publikacji) zatytułowane *Cyfrowe radio w erze cyfrowej? Wyzwania cyfrowej migracji – studium przypadku*. Warto zwrócić uwagę na tę właśnie część książki, gdyż to Wielka Brytania jest liderem, jeśli chodzi o rozwój radia cyfrowego w Europie, i wiele doświadczeń związanych z wprowadzaniem radia cyfrowego w tym kraju może wkrótce stać się również naszym udziałem. Inny niezwykle ważny aspekt dostosowywania radia do nowej rzeczywistości medialnej poruszyli Stanisław Jędrzejewski i Magdalena Oliveira w rozdziale *Od air do web – rzeźbienie radia w sieci*. W ramach szeroko zakrojonego grantu finansowanego przez rząd portugalski badają oni tę niezwykle interesującą i szybko się rozwijającą przestrzeń radiową. Zamieszczony w książce rozdział stanowi ciekawy przyczynek teoretyczny do zaplanowanych przez nich badań. Droga rozwoju technologicznego może być jednak trudna i wyboista. Pokazuje to na przykładzie Francji Jean-Jacques Cheval w rozdziale *W stronę nowego radia. Między obietnicami i wątpliwościami – kilka pytań o radiofonie francuską i innowacje*. Na uwagę zasługuje również z pewnością rozdział Hansa Kleinsteubera, który na radio postanowił spojrzeć z perspektywy ogólnoeuropejskiej. Dokumentuje on zarówno lata świetności radia, jak i trudny okres, w którym radio stało się medium drugoplanowym. Przekonuje też, że radio obecnie odgrywa trudną do przecenienia rolę. Co ciekawe, im dalej na północ, tym ta rola zdaje się być większa (obrazuje to liczba minut spędzonych przed radioodbiornikiem na przykład przez mieszkańców Skandynawii). Południe Europy znacznie częściej zaś rezygnuje z części czasu poświęconego radiu na rzecz telewizji. Publikacja Hansa Kleinsteubera zasługuje też na uwagę z innego powodu. Jest ona jedną z ostatnich prac ogłoszonych drukiem przez tego uznanego w Europie badacza radia. Hans Kleinsteuber zmarł 18 lutego 2012 roku.

Drugą część książki poświęcono niezwykle istotnej funkcji radia, która może być wyróżnikiem tego medium na tle innych – funkcji wspólnototwórczej. Autorzy opublikowanych w tej części rozdziałów koncentrują się w swoich analizach na radiu społecznym i lokalnym w Polsce i na świecie, jak również na wspólnototwórczej roli radia publicznego. Jagoda Bloch i Jacek Wasilewski w rozdziale *Rola serwisów informacyjnych w tworzeniu wspólnoty z odbiorcą* podejmują się jednak próby wykazania, że również rozgłośnie komercyjne starają się taką wspólnotę, albo choćby pozór takiej wspólnoty, ze swoimi odbiorcami tworzyć.

Rozdziały poświęcone kolejnej istotnej funkcji radia – funkcji kulturotwórczej – umieszczono w części trzeciej. Otwiera ją praca Elżbiety Pleszkun-Olejniczakowej na temat kulturowego przekazu radia. Stanowi ona dobre wprowadzenie do następnych rozdziałów, koncentrujących się już na konkretnych przejawach działalności radiowej. Sporo w tej części książki opracowań poświęconych pełnym artyzmu gatunkom radiowym, takim jak słuchowisko i reportaż, i ich kulturotwórczej roli. Autorzy analizują również rolę muzyki w radiu. Nieco inny charakter ma rozdział przygotowany przez redaktorkę książki, Grażynę Stachyrę. Pokazuje ona, jak bardzo rytualizowany charakter ma odbiór radiowy i jak te rytuały zmieniały się przez ponad 100 lat istnienia radia.

Ostatnią część książki poświęcono głównie zagadnieniom z zakresu gatunków radiowych. Pod lupę autorów rozdziałów umieszczonych w tej części trafiły takie gatunki, jak: reportaż, wywiad, reklama, przegląd prasy i informacja radiowa. Edyta Jarosz-Mackiewicz pokusiła się również o analizę przekazu radiowego jako całości i krótko omówiła zarówno foniczne, jak i lingwistyczne aspekty komunikatów radiowych, które, jak przekonuje również wielu innych autorów omawianej publikacji, mają swój wyjątkowy charakter, stanowiący o czymś, co konstytuuje ową często przywoływaną przez nich „magię radia”.

Warto podkreślić, że autorzy książki nie ograniczają badań, które stali się omówić, do radia w Polsce. Nie zabrakło odwołań do wzorców brytyjskich, portugalskich, norweskich, francuskich czy niemieckich. Pozwala to z pewnością spojrzeć na radio z szerszej perspektywy, umiejscowić pewne lokalne zjawiska i tendencje w jakże przecież ważnym globalnym kontekście.

Omawiana publikacja pod względem poruszanej tematyki jest bardzo różnorodna. Z jednej strony można to uznać za niewątpliwą jej zaletę, z drugiej zaś strony może to stanowić pewne utrudnienie dla czytelnika, który chciałby tę książkę potraktować jako spójną całość i przeczytać ją od początku do końca. Nie można też nie dostrzec, że obok w znakomitej większości tekstów bardzo ciekawych, odkrywczych i dojrzałych naukowo znajdziemy też kilka nieco słabszych. Moim zdaniem jednak żaden badacz zajmujący się radiem nie powinien tej pozycji przeoczyć. Udowadnia ona, że mimo wielu trudności, z jakimi badacze radia muszą się na co dzień borykać – wśród których najważniejsza wydaje się być ulotność przekazu

radiowego – obszar badań nad radiem jest dziedziną wciąż fascynującą wielu dojrzałych i utytułowanych, ale i całkiem młodych badaczy. Dzięki tej publikacji można przekonać się, w jakim kierunku prowadzą oni badania nad radiem. Duża różnorodność prezentowanych perspektyw jest gwarancją, że każdy w tym tomie wyszuka coś interesującego.

Warto podkreślić, że recenzowana książka jest tylko jednym z przejawów działań redaktorek Grażyny Stachyry i Elżbiety Pawlak-Hejno z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej na rzecz integracji środowiska badaczy zajmujących się radiem. W 2010 roku zapoczątkowały one cykl międzynarodowych konferencji naukowych „Radio a społeczeństwo. Radio and society”, organizowanych co dwa lata. Dotychczas odbyły się w Lublinie dwie konferencje z tego cyklu: w 2010 i 2012 roku. Z uwagi na fakt, że badania nad radiem, jak wspomniałam na początku, nie znajdują się w centrum zainteresowania medioznawców i konferencje dedykowane wyłącznie temu medium są organizowane stosunkowo rzadko, oba te spotkania były prawdziwą uczcią naukową dla wszystkich badaczy i sympatyków tego medium. Konferencja cieszy się uznaniem nie tylko w Polsce, ale również za granicą. Do Lublina w 2012 roku zjechali prelegenci z wielu europejskich krajów: Wielkiej Brytanii, Włoch, Portugalii, Grecji, Niemiec, Hiszpanii i Francji. Organizatorki konferencji już pracują nad kolejną książką poświęconą radiu, będącą pokłosiem tego spotkania.